

ارزیابی عملکرد دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی از سوی مرکز پژوهش‌ها

## سامان‌دهی محلات حاشیه‌نشین؛ شاید هیچ‌وقت



وزیر آموزش و پرورش:

**عشایر و استان‌های مرزی**  
**۲۷ هزار معلم نیاز دارند**

وزیر آموزش و پرورش گفت: پیش‌بینی شده ۲۷ هزار معلم در بخش عشایری و برخی استان‌های مرزی نیاز داریم که امسال ۹ هزار معلم برای این مناطق تامین خواهد شد. به گزارش ایلتنا، یوسف نوری در حاشیه بازدید از نمایشگاه دستاوردهای دانش آموزان عشایر کشور در مشهد افزود: اعزام معلم ثابت برای این مناطق نخستین گام برای ایجاد عدالت تربیتی در این مسیر است. وزیر آموزش و پرورش ادامه داد: مرحله بعدی، تامین و تکمیل تجهیزات و زیرساخت‌های فضای آموزشی است چرا که در برخی مدارس عشایر هنوز کانکس و مدارس سنگی خشک‌چین داریم.

زاکانی خبر داد:

**اختصاص ۷۷ میلیون یورو**  
**برای تامین ۱۱۳ دستگاه واگن**

شهردار تهران با بیان اینکه برای تامین ۱۱۳ دستگاه واگن با شرکت واگن‌سازی تهران و انعقاد قرارداد شده‌ایم، گفت: دولت برای این امر ۷۷ میلیون یورو اختصاص داده است. به گزارش ایلتنا، علیرضا زاکانی در حاشیه بیان نقد تفاهت‌نامه همکاری مشترک شهرداری تهران و قرارگاه سلسازندگی خاتم‌الانبیاء (ص) برای احداث خط ۱۰ مترو و آغاز مونتاژ دستگاه حفاری تونل‌کننده این خط در جمع خبرنگاران با بیان اینکه خط ۱۰ مترو ۴۴۰ کیلومتر است و ۳۵ ایستگاه دارد، اظهار کرد این خط در دو فاز اجرایی شود که فاز اول امسال و فاز دوم سال آینده آغاز خواهد شد.

مدیر کل کودکان و نوجوانان سازمان بهزیستی مطرح کرد:  
**ضرورت تسریع در صدور شناسنامه**  
**کودکان بی سرپرست**

مدیر کل کودکان و نوجوانان سازمان بهزیستی با بیان حساس و مهم بودن موضوع فرزندخواندگی گفت: زمان در تمامی ابعاد این موضوع باید به حداقل برسد. سعید بابایی در جلسه هماهنگی صدور شناسنامه و مراحل فرزندخواندگی فرزندانی بی سرپرست و بدسرپرست، خاطر نشان کرد: صدور شناسنامه سبب جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی است که مستقیم به فرزندانی بی سرپرست و بدسرپرست وارد می‌شود.

رئیس مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر و وزارت بهداشت: **غربالگری حجاج قبل از بازگشت به کشور آغاز می‌شود**  
رئیس مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر و وزارت بهداشت، در مان و آموزش پزشکی تاکید کرد: غربالگری حجاج بیت‌الله الحرام قبل از بازگشت به کشور آغاز می‌شود. به گزارش ایسنا، دکتر محمد مهدی گویا افزود: برای این کار برنامه‌ریزی‌های لازم از سوی وزارت بهداشت و سازمان حج و زیارت انجام شده و در قدم اول غربالگری سندر میکروسپیس تست تشخیصی سریع برای مسافران به انجام می‌رسد. بنابر اعلام وبدا، رئیس مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر و وزارت بهداشت گفت: چنانچه نتیجه تست فردی مثبت باشد به سرعت اقدامات لازم از سوی وزارت بهداشت به مرحله اجرا خواهد رسید.

سخنگوی وزارت آموزش و پرورش:  
**واکسیناسیون دانش‌آموزان اجباری نیست**

سخنگوی وزارت آموزش و پرورش با بیان اینکه الزامی برای واکسیناسیون دانش‌آموزان وجود ندارد، گفت: آموزش و پرورش ثبت‌نام دانش‌آموزان در مدارس را مشروط به واکسیناسیون نکرده است. صادق ستاری فرد افزود: توصیه ما این است که واکسیناسیون دانش‌آموزان بر اساس مصوبات ستاد ملی کرونا انجام شود، اما الزامی برای این کار وجود ندارد.

نفسه محمدزاده

در کشور ما پدیده حاشیه‌نشینی همواره به عنوان یک مسئله مدیریت شهری و آسیب اجتماعی مطرح بوده است. در محدوده حاشیه‌نشینی‌ها سال‌هاست بخش قابل توجهی از سرمایه‌های انسانی، مالی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با انواع آسیب‌های اجتماعی دست به گریبان هستند و راهی برای خروج از این وضعیت اسف‌بار تاکنون پیدا نکرده‌اند.

آسیب‌های اجتماعی مترجم شده در این مناطق به دلیل فقر اقتصادی ساکنان و عوامل دیگر، امکان تغییر خود به خودی و ارتقای محیط زندگی مناسب را تقریباً ناممکن کرده و پای دولت و حتی بخش‌هایی از نهادهای کشور را به این مساله کشانده است.

یکی از برنامه‌هایی که در دولت قبل برای حل معضلات ناشی از حاشیه‌نشینی تدارک دیده شد، ایجاد دفاتر تسهیل‌گری در این مناطق بوده است.

این فکر مبتنی بر این بود که رویکرد مؤثر و مناسب در امر ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی، باید بر اساس مشارکت مردم و ساکنان محلات حاشیه‌نشین باشد که دل این ایده، «دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی» در وزارت کشور راه‌اندازی شد.

این دفاتر مجموعه‌ای حقوقی متشکل از کارشناسان در حوزه‌هایی تعریف شده هستند که وظیفه آنها اعتمادسازی، آگاه‌سازی، نهادسازی، پیگیری اجرای پروژه‌های مورد نیاز جامعه محلی و ترغیب ساکنان به

مشارکت هر چه بیشتر در فرآیند حل مسائل و پیشرفت و توسعه محله است.

منظور از تسهیل‌گری نیز، آسان کردن موفقیت یک گروه است که ممکن است با هدفی خاص دور هم گرد آمده باشند. در این میان نقش تسهیل‌گر که می‌تواند یک شخص یا یک تیم باشد، این است که به افراد کمک کند تا خود را تقویت کنند و با اطلاع کامل از روندها و تعاملات میان یک گروه، دانش خود را به کار می‌بندد تا ساختار لازم را برای گروه فراهم آورد تا در کمترین زمان ممکن، بهترین نتیجه به صورت مشارکتی حاصل شود.

با گذشت پنج سال از اجرای این برنامه، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، در قالب یک گزارش، عملکرد این دفاتر را بررسی کرده است که در ادامه بخش‌هایی از این گزارش را از نظر می‌گذرانیم.

**تلاش در راستای حل مشکلات کالبدی محلات**

بنابر گزارش مرکز پژوهش‌ها، اولین و بیشترین نمود عملکرد دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی مربوط به وجوه کالبدی محلات هدف بوده و اهم تلاش‌های صورت گرفته در این زمینه عبارتند از: پیگیری و مطالبه‌گری اجرای پروژه‌های کالبدی و زیرساختی نظیر شبکه آب، برق، گاز، تلفن، زمین و مسکن، خدمات شهری، اصلاح و بهبود کیفیت معابر و سایر پروژه‌های کالبدی و فیزیکی.

در این گزارش از دیگر اقدامات این دفاتر ذیل دستاوردها، به شناسایی مشکلات مردم در زمینه عدم بهره‌مندی از خدمات وزیر ساخت‌ها نظیر عدم توان

مالی برای پرداخت هزینه آنها و منابع ارائه خدمات در محله، هماهنگی دستگاه‌های خدمات‌رسان و هم‌افزایی توان اجرایی و مالی آنها در بهبود وضعیت محله، حل مسائل مرتبط با بهبود وضعیت معابر، نامگذاری کوچه‌ها، حل مسائل بهداشت محیط، برنامه‌ریزی برای استفاده سودمند و بهینه از فضاهای متروک و بلااستفاده اشاره شده است.

**پیگیری بحث آموزش جامعه محلی به ویژه کودکان**

از سوی دیگر، آموزش جامعه محلی برای شناسایی درست مسائل و راه‌های رفع آنها و مشارکت در حل مشکلات محله، شناسایی گروه‌های آسیب‌دیده و در معرض آسیب و جراع و پیگیری حل مسائل آنان از طریق دستگاه‌های حمایتی و نیز شناسایی گروه‌های کم‌توان در خانواده‌ها و پیگیری برای حل مشکلات و مطالبات آنان از دستگاه‌های ارزیابی شده است.

شناسایی کودکان بازمانده از تحصیل و کمک به بازگرداندن آنان به چرخه تحصیل و آموزش، کمک به حل مشکلات اوراق هویتی ساکنان محلات حاشیه و بهره‌مندی برخی از حائزین شرایط برای خدمات اولیه و ابتدایی در حوزه آموزش و بهداشت، شناسایی مسائل حقوقی محله‌اعم از مسائل ملکی، خانوادگی، فردی و... و ارائه مشاوره‌های اولیه حقوقی و ارجاع به متخصصان و کلاه‌ها دیگر اقداماتی است که مرکز پژوهش‌ها در ارزیابی عملکرد این دفاتر آنها را مثبت و از جمله نقاط قوت ارزیابی کرده است.

توسعه محلی، در اعتمادسازی و جلب مشارکت حاشیه‌نشین‌ها موفق نبوده‌اند که عامل اصلی آن ضعف در استفاده از کارشناسان بومی، توانمند و آگاه به شرایط اجتماعی و خلقیات ساکنان محلات هدف است.

ضعف در هماهنگی بین دستگاهی و ناهماهنگی بین دستگاهی برای اجرای پروژه‌های تعریف‌شده از دیگر نقاط ضعف این دفاتر اعلام شده است.

به اعتقاد گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس بخشی از این مساله ناشی از آشنایی ناکافی مسئولان سایر دستگاه‌ها با اقدامات این دفاتر و باور نداشتن به ظرفیت آنهاست و بخش دیگر به موازی‌کاری و تعارض با سایر طرح‌های تسهیل‌گرانه برمی‌گردد.

ابهام، تداخل و گاه تضاد قوانین و مقررات موجود نیز مانعی جدی در فرآیند حل مسائل محلات هدف ایجاد کرده است. این‌گونه ابهامات ساختاری و نهادی منجر به نوعی تعلیق وی بی‌ثباتی در وضعیت دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی شده است.

**نامشخص بودن نتایج و اثر بخشی عملکرد دفاتر**

از جمله نقدهای کارشناسان در زمینه عملکرد دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی، کم‌توجهی به موضوع اثر بخشی فعالیت‌ها و اقدامات صورت گرفته و نامشخص بودن نتایج در پر تو اهداف تعریف شده برای طرح است. به طوری که علی‌رغم گذشت پنج سال از آغاز به کار این دفاتر، همچنان شاخص‌ها و سنجش‌های لازم برای پایش وضعیت و عملکرد دفاتر نهایی نشده است.

این در حالی است که ارزیابی فرآیند و اقدامات دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی، برای هر گونه تصمیم‌گیری در راستای اصلاح و بهینه‌سازی فرآیند توانمندسازی محلات حاشیه‌نشین امری لازم و ضروری است. همچنین برخی کارشناسان معتقدند دفاتر نتیجه‌محور نیستند و تنها بر دامنه‌ای از فعالیت‌های روتین متمرکز هستند.

**غلبه رویکرد نگاه کالبدی بر عملکرد دفاتر**

یکی از نقدهای وارد در این گزارش بر طرح‌های تعریف شده برای محلات حاشیه‌نشین و اقدامات توسعه‌ای به‌طور کلی، تمرکز بیشتر بر وجوه کالبدی در مقام برنامه‌ریزی، عمل و ارزیابی است. در همین زمینه طرح دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی نیز علی‌رغم همه تلاش‌ها و تأکیدات بر مفهوم احساس تعلق محلی، همچنان با معضلی غلبه نگاه کالبدی در ساختار و فرآیند درگیر است. به گونه‌ای که بیش از ۴۶ درصد از مسائل اولویت‌دار محلات هدف کالبدی بوده‌اند.

بررسی مرکز پژوهش‌ها همچنین نشان می‌دهد عناوین طرح‌های مصوب و عملیاتی شده در این دفاتر نیز از کالبدی بودن حدود ۶۰ درصد از پروژه‌های ثبت شده برای محلات حکایت دارد. غلبه رویکرد نگاه کالبدی در شهرداری‌ها، به عنوان نهادی که مستقیم و غیرمستقیم بیشترین نقش و تأثیر را بر اجرای طرح‌ها و اقدامات دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی دارند، به عنوان یکی از علت‌های این نقیصه تعیین شده است.

**ابهام در چشم‌انداز و برنامه‌ریزی بلندمدت دفاتر**  
شکل‌گیری محلات حاشیه‌نشین و سکونتگاه‌های غیررسمی در طول زمان و فرآیندی بلندمدت به وقوع می‌پیوندد؛ همچنین، این پدیده، مانند همه رویدادها و وضعیت‌های اجتماعی، وابستگی بالایی به مسیر طی شده خود دارد و مداخله و تغییر در آن به‌سادگی امکان‌پذیر نیست.

بر اساس اعلام مرکز پژوهش‌های مجلس طرح دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی، مبتنی بر اقدام در سطح خرد و محلی، برنامه‌ریزی در افق کوتاه و در نهایت میان‌مدت را در دستور کار داشته است؛ در حالی که واقعیت پیچیده و چند بُعدی محلات حاشیه‌نشین، به گونه‌ای است که ناگزیر از برنامه‌ریزی بلندمدت و جامع است.

**ضعف ساختار و کیفیت پایین نیروی انسانی**

به اعتقاد این مرکز در برخی از دفاتر کارشناسان به دلیل عدم آشنایی با خلیقات و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی ساکنان جامعه هدف، نداشتن سابقه و تجربه کاری، غلبه رویکردهای دانشگاهی، نامناسب بودن نظام پرداخت و انگیزش کارشناسان، ضعف در فرآیند آموزش کارکنان، اشتغال به امور اداری و عدم حضور مؤثر در میدان توان و کیفیت لازم جهت انجام امور تسهیل‌گرانه را در محلات هدف نداند.

**جمع‌بندی با طرح یک چالش و چند پیشنهاد**

در جمع‌بندی این گزارش آمده است که مجریان در این طرح با چالش‌های مختلفی روبه‌رو بوده‌اند که مهمترین آن تعارض با سایر دستگاه‌ها بوده است.

تهیه کنندگان این گزارش پیشنهادهایی نیز به سیاستگذاران داشته‌اند که واگذاری دفاتر تسهیل‌گری و توسعه محلی به مدیریت شهری، متناسب با ملاحظات و اقتضات لازم و بازنگری و اصلاح الگوی برنامه‌ریزی بلندمدت طرح مبتنی بر واقعیات عملیاتی میدان، ارتقای سازوکارهای نظارتی وزارت کشور، سازمان امور اجتماعی و سایر نهادهای ذی‌ربط فرآیند و عملکرد دفاتر تسهیل‌گری... و استفاده حداکثری از حضور و مشارکت واقعی مردم محلی در پیشبرد فعالیت‌های دفاتر، در همه زمینه‌ها از شناسایی و برنامه‌ریزی تا اجرا و نظارت از جمله آن است.



املاک کشور در گفتگو با خبرنگار مهر گفت: ورودی پرونده‌های مهر به برابر با یک بحران اقتصادی و گران شدن سکه است که باید برای حل آن چاره‌های اساسی اندیشید. مهدی اقبال افزود: در دو سال اخیر که مشکلات معیشتی و بحران اقتصادی و افزایش قیمت سکه را داشتیم بیش از ۶۰ درصد از پرونده‌های ورودی صادر حوزه اجرا مربوط به مهریه بود. معاون رئیس سازمان ثبت اسناد تصریح کرد: ۳۰ تا ۴۰ درصد پرونده‌ها مربوط به امور دیگری بوده و مهریه در صدر بوده است بنابر این موضوع پرونده‌های مهریه یک زنگ خطر است. اقبال به تأثیرات اوضاع اقتصادی و افزایش قیمت سکه

قرار داده است. اگر چه برای مهریه سقف تعیین شده و بر اساس قانون کسی برای طلب کردن تعداد معین شده بیشتر با دشواری مواجه است، اما همین تعداد تعیین شده نیز با سکه‌های ۱۵ و ۱۶ میلیون تومانی در توان بسیاری از زوج‌ها نیست.

مهریه‌های سنگین هر چند در این روزها جای خود را مانند گذشته نمی‌بینند و تنها خاتم‌های دیگر تمایلی به سکه‌های زیاد و گاه به تاریخ تولد خود ندارند، اما همچنان نگرانی در رابطه با آینده و ثبات زندگی مشترک را دارند. با این حال موضوعی مهریه به مصداق سکه نه تنها به حل این موضوع کمک نمی‌کند بلکه چالش‌هایی را نیز به وجود می‌آورد.

**موضوع اجرایی گذاشتن پرونده‌های مهریه به زنگ خطر است**

در همین رابطه معاون امور اسناد سازمان ثبت اسناد

اشاره کرد و گفت: با این اوصاف کیان خانواده متزلزل می‌شود و این یک بحران است و باید از سوی دستگاه‌های متولی چاره‌های اساسی اندیشید.

**کاهش شیب صعودی زندانی شدن مردان بدهکار**  
البته با نگاهی به آمار زندانیان مهریه در چندین سال گذشته می‌توان گفت که جمعیت مردان بدهکار صدق از آمار ۲۵۰۰ زندانی در اردیبهشت سال ۱۳۹۷ به مرور در سال ۱۳۹۸ با یک شیب تند به تعداد ۱۲۲۹ محبوس کاهش می‌یابد و در ادامه با تأکید مکرر مراجع عظام تقلید در خصوص «عذر حبس بدهکاران دیون غیر معوض» و البته دغدغه و اهتمام مسئولین قوه قضائیه این اعداد در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به ترتیب تا عدد ۹۴۵ و ۸۱۲ زندانی مهریه تقلیل می‌یابد.

اگر چه تا پایان اردیبهشت امسال و بر اساس آمار استخراجی ۶۰۰ مرد ایرانی به دلیل ناتوانی در پرداخت مهریه در زندان به سر می‌برند اما با افزایش مجدد قیمت سکه ممکن است آمارها باز هم شیب صعودی را طی کنند که این مهم نیازمند چاره‌های اساسی برای حفظ حقوق زنان از سویی و همچنین توجه به شرایط اقتصادی مردان از سوی دیگر دارد.